



81  
LT

# FACTS

Europos saugos ir sveikatos darbe agentūra

ISSN 1725-7042

## Rizikos vertinimas – raktas į saugias darbo vietas

### Kodėl reikia atlikti rizikos vertinimą?

Europos Sąjungoje kas kelias minutes kas nors miršta dėl su darbu susijusių priežasčių. Be to, kiekvienais metais šimtai tūkstančių darbuotojų susižeidžia darbe. Dar kiti ima nedarbingumą lapelius, kad atsigautų nuo įtampos, per didelio darbo krūvio, kaulų ir raumenų sistemos pažeidimų ir kitų profesinių ligų. Nelaimingi atsitikimai ir ligos verčia kentėti ne tik darbuotojus ir jų šeimas, bet dėl to patiriama didelių sveikatos priežiūros sistemų išlaidų ir mažėja verslo produktyvumas.

Rizikos vertinimas yra kertinis sėkmingo darbuotojų saugos ir sveikatos valdymo akmuo ir raktas į nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų skaičiaus mažinimą. Jei rizikos vertinimas atliekamas gerai, jis gali pagerinti darbuotojų saugą ir sveikatą ir apskritai verslo rezultatus.

### Kas yra rizikos vertinimas?

Rizikos vertinimas – tai darbuotojų saugai ir sveikatai kylančių pavojų darbe vertinimo procesas. Tai sistemingas visų darbo aspektų tyrimas, kurio metu analizuojama:

- kas gali sukelti traumas ar padaryti žalos,
- ar galima pašalinti pavojus ir, jei ne,
- kokios prevencijos ar apsaugos priemonės yra arba turėtų būti taikomos rizikos veiksniams mažinti (1).

Darbdaviai privalo užtikrinti darbuotojų saugą ir sveikatą visais su darbu susijusiais aspektais ir atlikti rizikos vertinimą. ES pagrindų direktyvoje (2) pabrėžiama rizikos vertinimo svarba ir pateikiamos pagrindinės nuostatos, kurių privalo laikytis kiekvienas darbdavys. Tačiau valstybėse narėse gali būti taikomos dar griežtesnės nuostatos darbuotojams apsaugoti (maloniai kviečiame susipažinti su atitinkamais jūsų šalies įstatymais) (3).



### Kaip vertinti riziką?

Daugumai įmonių turėtų tiktai paprastas penkių etapų (4) rizikos vertinimo metodas. Tačiau esama ir kitų vienodai veiksmingų metodų, kurie ypač tinka sudėtingesniems rizikos veiksniams ir aplinkybėms vertinti.

### Penkių etapų rizikos vertinimas

#### 1 etapas. Nustatykite pavojus ir kam jie gali pakenkti

**Atminkite: pavojų gali kelti viskas, kas gali padaryti žalos: darbe naudojamos medžiagos, įranga, darbo metodai ar jų taikymas.**

Štai keletas patarimų, kurie padės nustatyti vertus dėmesio pavojus:

- pasivaikščiokite po darbovietę ir pagalvokite, kas gali padaryti žalos;
- pasikalbėkite su darbuotojais ir (arba) jų atstovais apie jiems iškilusias problemas;
- atkreipkite dėmesį į ilgalaikius pavojus sveikatai, pavyzdžiui, didelį triukšmą arba kenksmingų medžiagų poveikį, ir į sudėtingesnius arba ne tokius akivaizdžius rizikos veiksnis, pavyzdžiui, psichosocialinius arba darbo organizavimo rizikos veiksnis;
- susipažinkite su įrašais apie nelaimingus atsitikimus ir sergamumą darbovietėje;
- paieškokite informacijos kituose šaltiniuose, pavyzdžiui:
  - gamintojų ir tiekėjų instrukcijose arba duomenų saugos lapuose,
  - darbuotojų saugos ir sveikatos tinklalapiuose,
  - nacionalinėse institucijose, profesinėse asociacijose arba profesinėse sąjungose,
  - teisės aktuose ir techniniuose standartuose.

Svarbu išsiaiškinti, kam gali pakenkti kiekvienas kylantis pavojus. Tai padės nustatyti tinkamiausią rizikos valdymo būdą. Nereikia sudarinėti išsamaus vardinio darbuotojų sąrašo, užtenka nurodyti tam tikras asmenų grupes, pavyzdžiui, „sandėlio darbuotojai“ arba „atsitiktiniai praeiviai“. Rizika taip pat gali kilti valytojams, subrangovams, visuomenės nariams.

Svarbu nepamiršti vyrų ir moterų skirtumų (5) ir padidėjusios rizikos ar konkrečių poreikių turinčių grupių (žr. toliau). Kiekvienu atveju svarbu nustatyti, kaip žmonės gali nukentėti, t. y. kaip jie gali susižeisti ar pakenkti sveikatai.

(1) *Guidance on risk assessment at work (Rizikos vertinimo darbovietėje vadovas)*, Liuksemburgas: Europos Bendrijų oficialiųjų leidinių biuras, 1996.

(2) 1989 m. birželio 12 d. Tarybos direktyva 89/391/EEB dėl priemonių darbuotojų saugai ir sveikatos apsaugai darbe gerinti nustatymo.

(3) Lietuva: [http://osha.vdi.lt/default.asp?lang=lt&topic=good\\_practice#p4](http://osha.vdi.lt/default.asp?lang=lt&topic=good_practice#p4)

(4) Jūsų šalyje rizikos vertinimo procesas gali būti suskirstytas į daugiau ar mažiau etapų, kai kurie etapai gali skirtis, tačiau pagrindiniai principai turi būti tie patys.

(5) *Factsheet 43*, apie lyčių aspektus vertinant riziką: <http://osha.europa.eu/publications/factsheets>

### Padidėjusios rizikos darbuotojai

- Darbuotojai su negalia
- Darbuotojai migrantai
- Jauni ir vyresnio amžiaus darbuotojai
- Nėščios moterys ir žindyvės
- Neapmokyti arba nepatyrę darbuotojai
- Priežiūros darbus atliekantys darbuotojai
- Darbuotojai, kurių susilpnėjęs imunitetas
- Sveikatos sutrikimų turintys darbuotojai, pavyzdžiui, sergantys bronchitu
- Darbuotojai, vartojantys vaistus, galinčius padidinti jų pažeidžiamumą

### 2 etapas. Rizikos vertinimas ir jos veiksmų suskirstymas pagal svarbą

**Atminkite: rizika – tai didelė arba maža tikimybė, kad tykantis pavojus gali kam nors pakenkti.**

Šiame etape svarbu įvertinti kiekvieno pavojaus keliamą riziką. Tai galima padaryti atsakant į šiuos klausimus.

- Kokia tikimybė, kad pavojus kam nors pakenks?
- Kokio masto gali būti žala?
- Kaip dažnai darbuotojai (ir kiek jų) susiduria su šiais pavojais?

Daugeliui darbovietėje esančių arba su tam tikra veikla susijusių pavojų įvertinti gali pakakti paprasto, sveika nuovoka paremto, specialių žinių ar sudėtingų metodų nereikalaujančio proceso. Tokiu procesu vertinama didelio susirūpinimo nekelianti veikla arba darbovietės, kuriose rizikos veiksniai gerai žinomi ar lengvai nustatomi ir kuriose nustatytos kontrolės priemonės. Taip tikriausiai yra daugelyje įmonių (dažniausiai mažose ir vidutinėse įmonėse (MV)). Tuomet reikėtų susidėlioti prioritetus ir spręsti problemas nusistatyta tvarka.

### 3 etapas. Nuspręskite, kokių prevencinių priemonių imsitės

Kitas žingsnis – nuspręsti, kaip pašalinti arba sumažinti rizikos veiksnius. Šiame etape reikia svarstyti:

- ar riziką galima pašalinti;
- jei ne, kaip galima ją sumažinti, kad ji nepakenktų su ja susiduriančių asmenų saugai ir sveikatai.

Stengiantis užkirsti kelią rizikai ir ją mažinti, būtina atsižvelgti į šiuos bendruosius prevencijos principus:

- vengti rizikos;
- tai, kas pavojinga, pakeisti tuo, kas nepavojinga arba mažiau pavojinga;
- kovoti su rizikos veiksniais jų atsiradimo šaltinyje;
- labiau taikyti kolektyvines, o ne asmenines apsaugos priemones (pavyzdžiui, darbuotojus nuo garų ar dūmų saugoti vietine ištraukiamąja ventiliacija, o ne asmeniniais respiratoriais);

- prisitaikyti prie techninės pažangos ir informacijos pokyčių;
- stengtis tobulinti apsaugos lygį.

### 4 etapas. Sprendimų įgyvendinimas

Kitas žingsnis – įgyvendinti prevencijos ir apsaugos priemones. Į šį procesą svarbu įtraukti darbuotojus ir jų atstovus.

Veiksmingam priemonių įgyvendinimui būtinas planas, kuriame turi būti numatyta:

- taikytinos priemonės;
- kas ką daro ir kada;
- kada priemonės turi būti įgyvendintos.

Labai svarbu tai, kad bet kokiems rizikos šalinimo ir prevencijos darbams būtų nustatyta prioriteta tvarka.

### 5 etapas. Stebėkite ir peržiūrėkite prevencijos priemones

Svarbu nepamiršti reguliariai patikrinti, ar prevencijos ir apsaugos priemonės yra veiksmingos, ar jos tikrai taikomos, ir nustatyti naujas problemas.

Rizikos vertinimą reikia nuolat peržiūrėti, atsižvelgiant į rizikos veiksmų pobūdį, tikėtiną pokyčių darbo aplinkoje mastą arba į nelaimingų atsitikimų arba vos neįvykusių<sup>(\*)</sup> nelaimingų atsitikimų tyrimus. Rizikos vertinimas nėra vienkartinis ir visiems laikams atliekamas veiksmas.

### Rizikos vertinimo protokolas

Rizikos vertinimas turi būti protokoluojamas. Tokiu protokolu galima remtis:

- perduodant informaciją suinteresuotiems asmenims;
- stebint ir vertinant, ar taikomos būtinos priemonės;
- teikiant įrodymus priežiūros institucijoms;
- darant pakeitimus, pasikeitus aplinkybėms.

Būtiniausia informacija, kurią rekomenduojama užsirašyti:

- tyrimą atliekančio (-ių) asmens (-ų) pavardę (-es) ir pareigas;
- nustatytus pavojus ir rizikos veiksnius;
- su konkrečiais rizikos veiksniais susiduriančias darbuotojų grupes;
- būtinas apsaugos priemones;
- informaciją apie priemonių taikymą, pavyzdžiui, atsakingo asmens pavardę ir datą;
- informaciją apie tolesnę stebėseną ir peržiūrą, nurodant datas ir atsakingus asmenis;
- informaciją apie darbuotojų ir jų atstovų dalyvavimą vertinant riziką.

### Išsamesnė informacija

Šis biuletenis parengtas 2008–2009 m. Europos rizikos vertinimo kampanijai paremti. Kitus šios serijos biuletenius ir daugiau informacijos apie rizikos vertinimą galima rasti tinklalapyje: <http://osha.europa.eu/topics/riskassessment>. Šis informacijos šaltinis nuolat tobulinamas ir atnaujinamas.

(\*) Vos neįvykęs nelaimingas atsitikimas yra nenumatytas įvykis, kuris galėjo baigtis, nors taip ir neatsitiko, darbuotojo trauma, liga ar padaryti žalos.

### Europos saugos ir sveikatos darbe agentūra

Gran Vía, 33, E-48009 Bilbao

Tel. (+ 34) 94 479 43 60, faks. (+ 34) 94 479 43 83

El. paštas: [information@osha.europa.eu](mailto:information@osha.europa.eu)

© Europos saugos ir sveikatos darbe agentūra. Leidžiama dauginti, nurodžius šaltinį. Printed in Belgium, 2008

